

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ ประมวลสาระสำคัญซึ่งมีรายละเอียดนำเสนอได้ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
 - 1.1 ความหมายและขอบข่ายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
 - 1.2 ความสำคัญของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
 - 1.3 ลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
 - 1.4 วิธีการวัดพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
2. ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของวัยรุ่นตอนต้น
 - 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม
 - 2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ
 - 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
 - 2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
3. การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร โดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว
4. ปัจจัยเชิงเหตุผลสมทบกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร
 - 4.1 การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผล
 - 4.2 ภูมิหลังทางชีวสังคมกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

1. พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

1.1 ความหมาย และขอบข่ายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

1.1.1 ความหมายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

1) ความหมายของพฤติกรรม

อุทัย หิรัญโต (2526 : 14) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง “กิริยาอาการหรือปฏิกิริยาที่แสดงออกหรือเกิดขึ้น เมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า ซึ่งมาจากภายในหรือภายนอกร่างกายก็ได้ และปฏิกิริยาที่แสดงออกนี้เป็นพฤติกรรมทางกายและเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับจิตใจด้วย”

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539: 583) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง “การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และ ความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า”

อุษณีย์ จิตตะปาโล และ นุตประวีณ์ เลิศกาญจนวัตติ (2541: 20) ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า หมายถึง “อาการกระทำหรือกิริยาที่แสดงออกมาทางร่างกาย กล้ามเนื้อสมอง ในทางอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นมาเร้าในเวลาใดจะมีการตอบสนองเมื่อนั้น พฤติกรรมของมนุษย์ แบ่งออกเป็น พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน”

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543: 3) ได้กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมว่า “เป็นสิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออก ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินได้ และวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าจะการตอบสนองนั้น จะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกร่างกายก็ตาม เช่น การร้องไห้ การกิน การวิ่ง การขว้าง การอ่านหนังสือ การเต้นของชีพจร การเต้นของหัวใจ การกระตุกของกล้ามเนื้อ เป็นต้น”

สรุป พฤติกรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออกซึ่งเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า พฤติกรรมแบ่งออกเป็น พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน

2) ความหมายของกัลยาณมิตร

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต (2542 : 623) กล่าวว่า “กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้บุคคลอื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง”

มนัสภรณ์ วิฑูรย์เมฆา (2543 : 15) กล่าวว่า กัลยาณมิตร หมายถึง “คนดีมีปัญหา มีคุณธรรม ทำหน้าที่ช่วยเหลือ สั่งสอน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติดี เมื่อบุคคลใดไปหา ปรีกษา ขอคำแนะนำ เข้าใกล้ ตลอดจนศึกษาแนวทาง มีการยอมรับต่อกันแล้ว เรียกภาวะนี้ว่า กัลยาณมิตรตา หรือความมีกัลยาณมิตร”

กิติวดี บุญเชื้อ และวิภา ตันฑุลพงษ์ (2544 : 95) ได้กล่าวว่า “ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นกุญแจทองที่จะไขประตูแห่งความเป็นมิตร ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยังเป็นคุณสมบัติที่คนไทยทุกคนให้การต้อนรับ ความจริงใจ และความนุ่มนวล จะเป็นเครื่องหล่อลื่นสัมพันธภาพให้เลื่อนไหลสอดคล้องกันไปสู่จุดหมายปลายทาง ความมีน้ำใจเป็นหยดทิพย์ที่ทำให้จิตใจชุ่มชื้นเบิกบาน และท้ายที่สุด การใช้คำพูดที่สุภาพ แต่จริงใจและความสม่ำเสมอ จะเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจจัดปัญหาต่างๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เด็กเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม”

สุมน อมรวิวัฒน์ (2546 : 17) กล่าวว่า “กัลยาณมิตร เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นความปลอดภัย โปร่งใจ ไม่บีบบังคับ เน้นความมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างความกระจ่างแจ่มแจ้งในแนวทางที่ถูกต้องด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกัน และกัน”

วัลนิภา ฉลากบวง (2548 : 70) กล่าวว่า “กัลยาณมิตร หมายถึง เพื่อนและบุคคลแวดล้อมที่ดี ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างในการคิดและการแสดงพฤติกรรมที่ดีงามถูกต้องด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน”

กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548 : 4) อ้างถึง สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2526 : 98-105) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรไว้ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน ใน 7 ด้าน ต่อไปนี้

1. ด้านความน่ารัก หมายถึง การแสดงออกที่สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน ได้แก่ การยิ้มแย้มทักทายเพื่อนด้วยท่าทีที่อบอุ่นเป็นมิตร มีความจริงใจ และ ยินดีกับความสำเร็จของเพื่อน
2. ด้านความน่าเคารพ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่สุภาพเรียบร้อย น่าเชื่อถือและเป็นที่พึ่งได้ ได้แก่ แสดงกิริยาจากที่สุภาพ การแต่งกายถูกกาลเทศะ ให้ความช่วยเหลือเพื่อน และการให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย
3. ด้านความน่าเจริญใจ หมายถึง การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อน ได้แก่ การตั้งใจเรียน และมีความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ

4. ด้านการรู้จักพูดให้ไ้ผล หมายถึง การให้คำแนะนำเพื่อน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีได้แก่ การพูดให้กำลังใจเพื่อน การพูดส่งเสริมเพื่อนในทางที่ดี ไม่นินทาว่าร้ายเพื่อน และแนะนำเพื่อนให้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของโรงเรียน

5. ด้านการอดทนต่อถ้อยคำ หมายถึง การพร้อมที่จะรับฟังคำพูดของเพื่อนทั้งแง่ดีและไม่ดีอย่างอดทนได้แก่ การตั้งใจฟังเพื่อนพูด รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเพื่อนระงับ ความโกรธเมื่อเพื่อนพูดในสิ่งที่ไม่ถูกใจ

6. ด้านการแถลงเรื่องล้าลึก หมายถึง การกล่าวอธิบายเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เพื่อนเข้าใจได้ได้แก่ การอธิบายบทเรียนให้เพื่อนเข้าใจ และการพูดประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเพื่อน

7. ด้านการไม่ชักนำในทางที่ผิด หมายถึง การไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร ได้แก่ การไม่ชักจูงเพื่อนไปใช้เวลาว่างในการเล่นเกมนคอมพิวเตอร์ การไม่ชักจูงเพื่อนให้หนีเรียน การไม่ชักจูงเพื่อนให้ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและการพนัน

สรุปได้ว่า พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการเป็นเพื่อนที่ดี มีการปฏิบัติตนที่ดี ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างเต็มใจและเสียสละ โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นแบบอย่างให้เพื่อนดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ไม่ทำให้ตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง และสังคมเดือดร้อน การกระทำมุ่งเน้นพฤติกรรมทำความดีการช่วยเหลือ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง เพื่อน บุคคลอื่น และคนในสังคมส่วนรวม

1.1.2 ขอบข่ายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

จากการประมวลสาระเอกสารต่างๆผู้วิจัยพบว่าขอบข่ายของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร มีดังนี้

กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548 : 6-10) กล่าวถึง ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร คือ มิตรที่ดี หรือเพื่อนที่ดีนั้น มีพฤติกรรมใน 3 ด้าน ได้แก่

1. การทำตนให้น่าคบหา เป็นการปฏิบัติตนของนักเรียนที่ชวนให้เพื่อนอยากเข้าใกล้ อยากเข้าไปติดต่อขอคำปรึกษา หรือคบหาสมาคมด้วย มีลักษณะที่น่าไว้วางใจ น่าเชื่อถือ และเป็นที่พึ่งของเพื่อนได้ รวมทั้งการแสดงออกที่เพื่อนเห็นว่าน่ายกย่อง น่าเอาอย่าง ชวนให้อยากปฏิบัติตาม เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะ ซื่อตรงต่อเพื่อนฝูง เป็นต้น

2. การเสริมสร้างเพื่อน เป็นการกระทำหรือการปฏิบัติตนของนักเรียนที่เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เพื่อนทำพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง เหมาะสมใน 2 ด้านสำคัญ

ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ เช่น การพูดให้กำลังใจ เมื่อเพื่อนทำความดี ชมเชย แสดงความชื่นชมกับความสำเร็จของเพื่อน อารมณ์ดี ไม่เบียดเบียนเมื่อเพื่อนมาขอคำปรึกษา และสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น การชักชวน การคัดเตือน แนะนำให้เพื่อนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ อธิบายบทเรียนที่ยากให้เพื่อนเข้าใจ

3. การป้องกันเพื่อนจากสิ่งที่ไม่ดี คือ การไม่ชักจูงเพื่อนไปในทางเสื่อมเสีย ผิด หรือนอกเรื่อง คือ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการให้คำปรึกษา โดยมีเป้าหมายและนำไปสู่จุดหมายซึ่งจะแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง เช่น คัดเตือนเพื่อนเมื่อเพื่อนจะเสพลั้งเสพลิด ปกป้องเพื่อนจากการถูกนินทา

นอกจากนี้ วัลนิกา ฉลากบง (2548 : 70) ได้กล่าวว่า “ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร จะแสดงพฤติกรรมใน 3 ด้าน ได้แก่ การให้คำแนะนำ ชี้แจง ชักจูง สั่งสอนสิ่งที่ดีงามที่ถูกต้อง การสนับสนุนและการให้กำลังใจ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการคิดและการแก้ปัญหา”

สุวรรณา วชิรปราการสกุล (2533 : 26) ได้กล่าวถึง พุทธจริยา 3 พระจริยา หรือการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

1. พุทธตถจริยา พระพุทธจริยาที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้า

2. ญาติตถจริยา พระพุทธจริยา เพื่อประโยชน์แก่พระญาติตามฐานะ

3. โลกตถจริยา พระพุทธจริยา เพื่อประโยชน์แก่โลก

จากพุทธจริยา 3 การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้า ได้กระทำห้ตนเอง ต่อญาติมิตร หรือบุคคลอื่นและต่อโลก หรือสังคมส่วนรวม จึงสามารถนำพุทธจริยา 3 ไปเสริมสร้างการจัดระดับขั้นพฤติกรรมทางจริยธรรมได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำให้ตน บุคคลอื่น และหรือสังคมเดือดร้อน

ขั้นที่ 2 พฤติกรรมไม่ทำความชั่ว เป็นการไม่กระทำให้ตน บุคคลอื่น และหรือสังคมเดือดร้อน

ขั้นที่ 3 พฤติกรรมทำความดี เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ให้ตน บุคคลอื่น และหรือสังคม

ขั้นที่ 4 พฤติกรรมทำความดี เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ให้ตน บุคคลอื่น และหรือสังคมด้วยจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์

สรุปได้ว่า พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร มีขอบข่าย คือ การทำตนให้น่าคบหา การเสริมสร้างเพื่อน การป้องกันเพื่อนจากสิ่งที่ไม่ดี และ การทำประโยชน์ต่อตนเอง ต่อญาติมิตร บุคคลอื่น ต่อโลก หรือสังคมส่วนรวม การวิจัยครั้งนี้ แบ่งพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร เป็น 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งเป็นตัวแบบมิตรที่ดีของเพื่อน 2) พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้อื่น และ 3) พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรกับคนส่วนรวม

1.2 ลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

ลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร ตามหลักธรรมกัลยาณมิตร จาก พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต (2542 : 632) ประกอบด้วย

1. ปิโย แปลว่า น่ารัก หรือเป็นที่รัก เป็นลักษณะของผู้ที่มีความเป็นมิตร มีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข รู้สึกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์ ความเดือดร้อน ต้องการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น และพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าทั้งยังคอยส่งเสริม สนับสนุนและให้กำลังใจ ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ จะทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความไว้วางใจ รักใคร่ สนทนสนม และอยากเข้าไปหา ไปปรึกษา

2. ครุ แปลว่า น่าเคารพ ในฐานะประพฤตินสมควรแก่ฐานะ เป็นลักษณะของผู้ที่มีความยึดมั่นในหลักการ ยึดถือกฎระเบียบเป็นสำคัญ และคอยตักเตือนไม่ให้ผู้อื่นประพฤติน่าเกลียด ผ่าฝืนกฎระเบียบโดยปราศจากอคติ หรือความลำเอียง ให้ความเป็นธรรมกับทุกคน ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3. ภวานิโย แปลว่า น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่องในฐานะทรงคุณ เป็นลักษณะของผู้ที่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการพัฒนาตนเอง โดยเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความประพฤติเหมาะสม แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้เกิดความเชื่อถือ ความศรัทธา พร้อมที่จะรับฟัง ให้ความร่วมมือ และกล่าวถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภูมิใจ

4. วัตตา แปลว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีด้วยการพูดให้เข้าใจ มองเห็นเหตุผลชัดเจน ทำให้หมดความเคลือบแคลงสงสัย พร้อมทั้งเห็นคุณค่าและความสำคัญจนเกิดความซาบซึ้งยอมรับ อยากลงมือกระทำหรือนำไปปฏิบัติ ทั้งยังเป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จ โดยไม่หวั่นกลัวต่อความยากลำบาก และเป็นไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร

5. วณักขโม แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ปัญหา ข้อเสนอแนะ หรือข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆด้วยความอดทน ไม่แสดงความเบื่อบ่น ไม่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียว หรือโต้แย้งด้วยอาการรุนแรง

6. คัมภีร์จะ กะถัง กัตตา แปลว่า แฉงเรื่องล้าลึกได้ คือ สามารถอธิบาย เรื่องต่างๆอย่างเป็นลำดับ เป็นขั้นเป็นตอน พร้อมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

7. โน จัญฐานะ นิโยชเย แปลว่า ไม่ชักนำในอฐาน คือ เป็นลักษณะของ ผู้ที่ไม่แนะนำ ชักชวนให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่างๆ หรือไม่ชักชวน หรือชี้แนะให้ทำในเรื่อง ที่ไม่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งแนะนำในทางที่ดี ชี้ให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์หรือโทษของ สิ่งนั้นๆได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักธรรม กัลยาณมิตร ของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 7 ประการคือ 1) น่ารัก 2) น่าเคารพ 3) น่าเจริญใจ 4) รู้จักพูดให้ได้ผล 5) อดทนต่อถ้อยคำ 6) แฉงเรื่องล้าลึกได้ และ 7) ไม่ชักนำ ในอฐาน

1.3 ความสำคัญของพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

พระธรรมปิฎก (2538 : 625) ได้กล่าวว่า “พฤติกรรมกัลยาณมิตรมีความสำคัญ ต่อการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การได้คบหากับคนที่เป็น กัลยาณมิตรจะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองเกิดการพัฒนาปัญญา พัฒนาตนเอง และช่วยให้คน สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การมีกัลยาณมิตรเป็นคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุกด้าน”

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต (2542 : 631-632) กล่าวถึงความสำคัญของ กัลยาณมิตรว่า “กัลยาณมิตร เป็นเสมือนผู้รู้ ทำให้สามารถชี้แนะ ชักชวนบุคคลอื่นให้สามารถ พัฒนาตนเองในทิศทางที่เหมาะสมในทุกด้าน เนื่องจากเคยมีประสบการณ์โดยตรงหรืออาจจะเป็น ประสบการณ์ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถที่จะให้คำแนะนำได้อย่างถูกต้อง และเป็นไป ด้วยความรัก ความเมตตา ปรารถนาดี เมื่อบุคคลมีกัลยาณมิตรที่ดีแล้ว ก็ทำให้เริ่มมีความเข้าใจ หรือเห็นทางการฝึกปฏิบัติเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรก็จะไม่มีผู้ที่คอย แนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ทำให้มีโอกาสดำเนินชีวิตผิดพลาด ไปในทางที่ไม่เหมาะสม”

กิตติวดี บุญชื้อ และวิภา ตันทกุลพงษ์ (2544 : 95) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ความเป็นกัลยาณมิตรไว้ว่า “ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นบุญแจทองที่จะไขประตูแห่ง ความเป็นมิตร ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยังเป็นคุณสมบัติที่คนไทยทุกคนให้การต้อนรับ ความจริงใจ และความนุ่มนวล จะเป็นเครื่องหล่อลื่น สัมพันธภาพให้เลื่อนไหลสอดคล้องกัน ไปสู่จุดหมายปลายทาง ความมีน้ำใจ เป็นหยดทิพย์ที่ทำให้จิตใจชุ่มชื้นเบิกบาน และท้ายที่สุด

การใช้คำพูดที่สุภาพ แต่จริงใจและความสม่ำเสมอ จะเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจจัดปัญหาต่างๆและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เด็ก เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม”

วัลนิกา จลาทบาง (2548 : 70) กล่าวว่า “การมีกัลยาณมิตร เสมือนมีมิตรที่ดี ที่จะคอยแนะนำ ชักจูงให้ได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดี ที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยความรัก ความจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รู้ถึงวิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สามารถที่จะพัฒนาตนเองไปได้เต็มตามศักยภาพ”

สรุป พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร สำคัญเพราะ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง พัฒนาตนเอง พึ่งตนเองได้ สามารถช่วยเหลือผู้อื่นพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง และยังสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมด้วย

1.4 วิธีการวัดพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบว่ามีแบบวัดพฤติกรรม ความเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นโดยตรง แต่พบแบบวัดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น และแบบวัดพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของวัยอื่น เช่น ดวงเดือน พันธมนาวิน งามตา วนินทานนท์ และคณะ (2536) สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดู ใช้ในงานวิจัยเรื่อง ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน มี 2 ตอน ตอนละ 10 ข้อ แต่ละข้อมีมาตรประมาณค่า 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” วินัย ไม้ถึง (2548: 174 -176) ทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี โดยสร้างแบบวัดความซื่อสัตย์ จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตรประมาณค่า เพื่อวัดพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ซึ่งเสนอประโยชน์ที่แสดงพฤติกรรมความซื่อสัตย์ พร้อมมาตรวัด 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ประกอบแต่ละประโยค โดยให้ผู้ตอบอ่านแต่ละประโยคและเลือกตอบว่าตนคิดว่าประโยคนั้นเป็นจริงสำหรับตนในระดับมาก – น้อยเพียงใด กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548) ศึกษาเรื่อง“ ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ ของบ้าน สถานศึกษาและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี” ได้ใช้แบบวัดสิ่งที่ฉันมักปฏิบัติต่อเพื่อน จำนวน 12 ข้อ เป็นข้อความที่ให้ผู้ตอบเลือกว่าข้อความนั้นเป็นจริงในระดับมากน้อยเพียงใด จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” เป็นแบบมาตรประมาณค่า 6 หน่วย และ ยุภาวดี ปณะราช (2551 : 76) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ” ได้ใช้แบบวัดที่สอดคล้องกับลักษณะกัลยาณมิตร แบบสอบถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” “จริง” “ค่อนข้างจริง” ค่อนข้างไม่จริง “ไม่จริง” และ “ไม่จริงที่สุด”

สรุป จากการศึกษาวิธีการวัดพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นข้างต้น พบว่า นักวิจัยจำนวนมากนิยมใช้แบบสอบถามแบบมาตรฐานค่า 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” โดยเสนอข้อความทางลบ และข้อความทางบวก ให้ผู้ตอบอ่านข้อความและเลือกตอบว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับตนในระดับมาก – น้อยเพียงใด การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำความรู้ดังกล่าวมาประมวลเพื่อสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร จำนวน 30 ข้อ และแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จำนวน 20 ข้อ โดยใช้แบบวัดแบบมาตรฐานค่า 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” โดยเสนอข้อความทางลบ และข้อความทางบวก ให้ผู้ตอบอ่านข้อความและเลือกตอบว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับตนในระดับมาก – น้อยเพียงใด

ตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

(+)					
1. ฉันชวนเพื่อนเข้าเรียนทันเวลาในทุกรายวิชา					
.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
(-)					
2. ฉันมักแสดงอาการก้าวร้าวทันทีเมื่อเพื่อนพูดไม่ถูกใจ					
.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

การศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของวัยรุ่นตอนต้น ประกอบด้วย ทฤษฎีจิตสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข การกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

2.1 ทฤษฎีจิตสังคม

อีริคสัน ได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาในแนวทางการคิดที่เน้น ความสำคัญทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ (Psychological Environment) ว่า มีบทบาทในพัฒนาการบุคลิกภาพ ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial Theory) ของอีริคสัน (Erikson, 1902) แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพออกเป็น 8 ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจ – ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) เป็นขั้นในวัยทารก ถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของพัฒนาการในวัยต่อไป เด็กวัยทารกจำเป็นต้องมีผู้เลี้ยงดูเพราะช่วยตนเองไม่ได้ ผู้เลี้ยงดูจะต้องเอาใจใส่เด็ก ถึงเวลาให้นมก็ควรจะให้ และปลดเปลื้องความเดือดร้อนไม่สบายของทารกอันเนื่องมาจากการขับถ่าย เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระ – ความสงสัยไม่แน่ใจตัวเอง (Autonomous vs Shame and Doubt) อยู่ในวัยอายุ 2-3 ปี วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเดินได้ สามารถที่จะพูดได้ และความเจริญเติบโตของร่างกาย ช่วยให้เด็กมีความอิสระ ฟังตัวเองได้ และมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรับต้องสิ่งของต่างๆ เพื่อต้องการสำรวจว่าคืออะไร เด็กเริ่มอยากเป็นอิสระ เป็นของตัวเอง

ขั้นที่ 3 การเป็นผู้คิดริเริ่ม – การรู้สึกผิด (Initiative vs Guilt) วัยเด็กอายุประมาณ 3-5 ปี เป็นวัยที่เด็กมีความคิดริเริ่มอยากจะทำอะไรด้วยตนเอง จากจินตนาการของตนเอง จะสนุกจากการสมมติ ของต่างๆเป็นของจริง เช่น อาจจะใช้ถังกระดาษเป็นรถยนต์ ขับรถยนต์เหมือนผู้ใหญ่

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ – ความรู้สึกด้อย (Industry vs Inferiority) วัยเด็กอายุประมาณ 6-12 ปี เนื่องจากเด็กวัยนี้ มีพัฒนาการด้านสติปัญญา และทางด้านร่างกาย อยู่ในขั้นที่มีความต้องการที่จะทำอะไรอยู่เสมอไม่เคี้ยวว่าง หรืออยู่เฉยๆ

ขั้นที่ 5 อัฒภาพหรือการรู้จักว่าตนเองเป็นเอกลักษณ์ – การไม่รู้จักรักตนเองหรือสับสนในบทบาทในสังคม (Ego Identity vs Role Confusion) เด็กวัยนี้มีอายุระหว่าง 12-18 ปี จะรู้สึกตนเองว่า มีความเจริญเติบโต โดยเฉพาะทางด้านร่างกายเหมือนผู้ใหญ่ทุกอย่าง ร่างกายเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศทั้งหญิงและชาย เด็กวัยรุ่นจะมีความรู้สึกในเรื่องเพศ และบางคนเป็นกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ มีความสับสนและไม่แน่ใจ อยากเป็นผู้ใหญ่ หรือบางครั้งก็อยากเป็นเด็ก อยากจะตัดสินใจทำอะไรเอง เวลาผู้ใหญ่ห้ามเด็กจะไม่พอใจ เป็นห่วงว่าคนอื่นคิดอย่างไรต่อตน เป็นห่วงว่าจะทำอะไรไม่ได้ มักจะเลียนแบบผู้อื่น ตามอย่างผู้อื่น

ขั้นที่ 6 ความใกล้ชิดผูกพัน – ความอ้างว้างตัวคนเดียว (Intimacy vs Isolation) วัยนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ระยะต้น (Young Adulthood) เป็นวัยที่ทั้งชายและหญิงจะรู้จักตนเองว่า มีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร เป็นวัยที่พร้อมที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศในฐานะเพื่อนสนิทที่จะเสียสละให้กันและกัน รวมทั้งยินยอมเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยไม่เห็นแก่ตัวเลย และมีความคิดตั้งตนเป็นหลักฐานหรือคิดสนใจที่จะแต่งงานมีบ้านของตนเอง

ขั้นที่ 7 ความเป็นห่วงชนรุ่นหลัง – ความคิดถึงแต่ตนเอง (Generatively vs Stagnation) เป็นวัยที่เป็นห่วงเพื่อนร่วมโลกโดยทั่วไป หรือเป็นห่วงเยาวชนรุ่นหลัง อยากรจะให้ความรู้ สั่งสอนคนรุ่นหลังต่อไป คนที่แต่งงานมีบุตรก็สอนลูกหลานคนที่ไม่แต่งงาน ถ้าเป็นครูก็สอนลูกศิษย์ ถ้าเป็นนายก็สอนลูกน้อง หรือช่วยทำงานทางด้านศาสนา เพื่อที่จะปลูกฝังให้คนรุ่นหลังเป็นคนดีต่อไป

ขั้นที่ 8 ความพอใจในตนเอง – ความสิ้นหวังและความไม่พอใจในตนเอง (Ego Integrity vs Despair) วัยนี้เป็นระยะบั้นปลายของชีวิต เป็นผลรวมของวัย 7 วัยที่ผ่านมา ผู้มีอาวุโสบางคนท่านยอมรับว่าได้มีชีวิตที่ดี และได้ทำดีที่สุด ยอมรับว่าตอนนี้แก่แล้ว และจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข จะเป็นนายของตนเอง และมีความพอใจในสภาพชีวิตของตน ไม่กลัวความตาย ยอมรับว่าคนเรา เกิดมาแล้วก็ต้องตาย

สรุปได้ว่า ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสันขั้นที่ 5 อັถภาพหรือการรู้จักว่าตนเองเป็นเอกลักษณ์ – การไม่รู้จักตนเองหรือสับสนในบทบาทในสังคม อายุระหว่าง 12-18 ปี วัยรุ่นตอนต้นจะรู้สึกตนเองว่ามีความเจริญเติบโต ร่างกายเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งหญิงและชาย มีความสับสน มีความวิตกกังวลกลัวว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน มีความจริงจังในการคบเพื่อน และค่อนข้างที่จะมีอุดมการณ์ของตนเอง มักจะเลียนแบบผู้อื่น ตามอย่างผู้อื่น และสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ การวิจัยครั้งนี้จึงนำทฤษฎีจิตสังคมของวัยรุ่นตอนต้นไปใช้ร่วมในการสร้างและใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร **2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ**

ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning Theory) พัฒนาโดย สกินเนอร์ (Skinner, 1954 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต 2544: 356) ซึ่งสกินเนอร์ มีความเชื่อว่า “พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในการปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นที่ผลกรรมของพฤติกรรมนั้น ซึ่งถ้าพฤติกรรมใดได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ในขณะที่พฤติกรรมใดที่ได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะยุติลง” ซึ่งสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น คือ การเสริมแรง

การเสริมแรง (Reinforcement) คือ การทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากการได้รับผลกรรมที่พึงพอใจภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้น หรือการที่พฤติกรรมนั้นสามารถหลีกเลี่ยงหนีจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจได้ ซึ่งผลกรรมที่พึงพอใจเรียกว่า ตัวเสริมแรงทางบวก ส่วนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจเรียกว่า ตัวเสริมแรงทางลบ การเสริมแรง มี 2 ประเภท ดังนี้

2.2.1 การเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) เป็นการให้ตัวเสริมแรงบวก (Positive Reinforcer) เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับพึงพอใจและแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ต่อไปอีก ตัวเสริมแรงบวกอาจเป็น 1) ตัวเสริมแรงที่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ขนม เครื่องเขียน คะแนน 2) ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การยิ้ม คำชมเชย การยอมรับ 3) ตัวเสริมแรงที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพูดคุยกับเพื่อน หรือเลือกทำสิ่งที่ตนเองชอบ เป็นต้น ตัวเสริมแรงที่เป็นวัตถุสิ่งของมีข้อจำกัดในการให้ว่าผู้รับจะต้องขาดสิ่งนั้น และสิ่งของที่ให้อาจมีราคาแพงไม่สามารถให้ได้

2.2.2 การเสริมแรงลบ (Negative Reinforcement) เป็นการขจัดตัวเสริมแรงลบออกไป เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่ดี ตัวเสริมแรงลบ (Negative Reinforcer) คือ พฤติกรรมใดก็ตามเมื่อขจัดออกไปแล้วจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เป็นสิ่งที่ผู้ได้รับไม่พอใจต้องการหลีกเลี่ยง เช่น การชู้ การดู การหักคะแนน เป็นต้น ทำให้หันไปทำพฤติกรรมอื่นแทน ดังนั้นตัวเสริมแรงลบไม่ได้ช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นเพียงการเลี่ยงไปทำอย่างอื่นแทนเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับตัวเสริมแรงลบ กิบสัน(Gibson, 1976: 117) อ้างถึงใน วงพัคตร์ ภูพันธ์ศรี (2545: 133) มีความเห็นว่าการให้การเสริมแรงลบไปเรื่อย ๆ จะทำให้บุคคลเกิดความวิตกกังวล และอาจทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ตามมา เพื่อให้การเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพ ควรกำหนดลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน ให้การเสริมแรงทุกครั้ง หรือบ่อยครั้งที่สุดเพื่อให้พฤติกรรมคงทน และให้ทันทีที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมเป้าหมายออกมา ทั้งนี้ต้องให้ด้วยความจริงใจ เหมาะสม กับวัย และความต้องการของนักเรียน จึงจะส่งเสริมให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ออกมาและเกิดความคงทน

การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขการกระทำ สรุปได้ว่า การเสริมแรง ทำให้ความถี่ของพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น การวิจัยครั้งนี้จึงนำ การเสริมแรงไปร่วมใช้ช่วยในการสร้างและใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ให้นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรเพิ่มมากขึ้น

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล (2551: 9-11) ศึกษาเกี่ยวกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) และสรุปแนวความคิดของแบนดูรา (Bandura : 1986) ไว้ดังนี้

“พฤติกรรมที่มนุษย์แต่ละคนแสดงออกมานั้น แท้ที่จริงแล้วเกิดจากการที่บุคคลนั้น สังเกตเห็นจากบุคคลอื่นกระทำมาก่อน แล้วนำเอาแนวพฤติกรรมดังกล่าวนั้นมาเป็นต้นแบบในการกระทำของตนบ้าง โดยเรียกพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำ แล้วส่งผลให้บุคคลอื่นนำไป

เป็นแนวทางการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือพฤติกรรมแม่แบบ (modeling) แล้วใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม และกำหนดเป็นการคาดหวัง พร้อมแสดงพฤติกรรมตามการคาดหวังของตนเอง”

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของเบนคูรา ความคาดหวังนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลได้รับความพึงพอใจจึงจะแสดงพฤติกรรม นั้น ๆ ออกมา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้แบ่งกระบวนการเกิดพฤติกรรมเป็น 4 กระบวนการ คือ

2.3.1 ความสนใจหรือการเอาใจใส่ (attention) หมายถึง ความสนใจในสิ่งเร้าหรือพฤติกรรมของตัวแบบ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) **การเลือกรับรู้** หมายถึง การที่ผู้เลียนแบบให้ความสนใจที่จะรับรู้ และทำความเข้าใจพฤติกรรมของตัวแบบและยังไม่คิดที่จะนำมาเป็นพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งการเลือกรับรู้ของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะ โครงสร้างและความซับซ้อนของพฤติกรรมต้นแบบ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้า และขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้เลียนแบบ การรับรู้ และความสนใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสิ่งเร้า คือ ความเข้มและขนาดของสิ่งเร้า ความแปลกใหม่ของสิ่งเร้า การกระตุ้นซ้ำ และการเคลื่อนไหว

2) **การเลือกสิ่งเร้า** หมายถึง การตัดสินใจเลือกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปตามการเลือกรับรู้ ซึ่งการตัดสินใจเลือกสิ่งเร้าหรือการตัดสินใจเลียนแบบพฤติกรรมขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำแนกความสำคัญของสิ่งเร้า ซึ่งจะมี ความสำคัญมากน้อยเพียงใดนั้นมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับแรงจูงใจ เช่น ความต้องการ ความจำเป็น ระดับการเสริมแรง การรับรางวัลหรือถูกลงโทษ ความพร้อมในการเลียนแบบ และการคาดหวังผลกรรมของผู้เลียนแบบ

2.3.2 การเก็บจำหรือการคงไว้ (retention) หมายถึง การบันทึกพฤติกรรมตัวแบบไว้ในระบบความจำหรือสมองของผู้เลียนแบบ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของรหัสหรือจินตนาการ และจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาเมื่อคาดหวังว่า ถ้าแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับความพึงพอใจหรือได้รับการเสริมแรงเช่นเดียวกับตัวแบบ

2.3.3 การสร้างหรือผลิตตามพฤติกรรมตัวแบบ (production) เป็นการที่บุคคลประสานความรู้สึที่ได้จากการบันทึก (ในกระบวนการที่ 2) ร่วมกับประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อนให้ได้เป็นรูปแบบของพฤติกรรมตัวแบบที่เก็บจำเมื่อได้รับสิ่งเร้า

2.3.4 การจูงใจ (motivation process) พฤติกรรมตัวแบบที่บุคคลเก็บจำ และสร้างพฤติกรรมไว้แล้ว บุคคลจะยังไม่แสดงออกมาก่อนว่าจะมีภาวะหรือเงื่อนไขที่มาเป็นแรงเสริม (incentives) กระตุ้นให้บุคคลนั้นมีความต้องการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา และบุคคลจะเพิ่ม

ความคาดหวังมากขึ้น เมื่อแสดงพฤติกรรมนั้นแล้วได้รับความพึงพอใจ เงื่อนไขหรือสิ่งจูงใจ มี 3 ลักษณะ คือ แรงเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอก (external incentives) สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยมาจากผลของการกระทำ (vicarious incentives) และแรงเสริมที่เป็นปัจจัยจากส่วนบุคคล (self incentives)

นอกจากนี้ อ้างจาก Bandura, 1977 นงลักษณ์ วิรัชชัย และคนอื่น ๆ

(2551: 15) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไว้ดังนี้

1) *สิ่งที่เรียนรู้* โดยการเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรม และเมื่อมีสถานการณ์เกิดขึ้นบุคคลก็จะมีคามคาดหวังล่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดของผลจากการกระทำนั้นได้ทำให้ตัดสินใจได้ว่า ควรทำหรือไม่ควรทำ

2) *วิธีการเรียนรู้* กล่าวคือ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ตรง และประสบการณ์ทางอ้อม โดยการสังเกต อ่าน ฟัง การบอกเล่าที่เกิดกับผู้อื่น ทำให้บุคคลมีการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง

3) *ความเชื่อ* ผลที่จากการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อว่าสิ่งหนึ่งจะสัมพันธ์กับ

อีกสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้เกิดจากการสังเกตและการคิดของบุคคล รวมทั้งการบอกเล่าของบุคคลอื่น ความเชื่อนี้สามารถกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้

4) *การควบคุมพฤติกรรมด้วยความรู้และความเข้าใจ* บุคคลมีความรู้ความเข้าใจได้ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ได้ รวมทั้งมองเห็นผลการกระทำที่จะเกิดตามมาซึ่งอาจดีหรือเลว ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำได้

5) *จริยธรรม* เป็นหลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติ โดยบุคคลสามารถประเมินได้ถึงความผิดถูกของการกระทำ

6) *การบังคับตนเอง* กล่าวคือ บุคคลสามารถบังคับตนเองที่จะประพฤติหรือละเว้นการประพฤติได้ตามมาตรฐานของตนเอง ตามการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อมของตน โดยความสามารถในการบังคับตนเองนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม หากการเสริมแรงเป็นไปในทางบวกก็มีแนวโน้มที่จะละเว้นไม่ปฏิบัติในสิ่งไม่ดี และประพฤติในสิ่งที่ดีงาม

สรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ให้ความสำคัญกับการที่บุคคลสังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้อื่นมาก่อน แล้วนำพฤติกรรมนั้นมาเป็นต้นแบบหรือแนวทางในการกระทำของตน การวิจัยครั้งนี้จึงนำการเรียนรู้จากตัวแบบไปใช้ร่วมในการสร้าง และใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล (2551: 16-17) กล่าวว่าโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1987) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมพบว่า “พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไม่ได้หยุดเมื่อบุคคลอายุ 10 ปี แต่มนุษย์ยังคงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนไปจนถึงอายุ 25 ปี และสามารถบรรลุจริยธรรมขั้นสูงสุดได้เมื่อมีเหตุผล และความคิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีลักษณะของการมีเหตุผลสากลที่เป็นอุดมคติไม่เข้าข้างตัวเอง” โคลเบอร์ก ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนจริยธรรม (preconventional level) เป็นระดับก่อนมีจริยธรรมอย่างมีเหตุผลหรือก่อนเกณฑ์การเข้าสังคม เด็กที่อยู่ในระดับนี้จะมีอายุต่ำกว่า 9 ปี ระดับนี้บุคคลจะทำความดีหรือเลวขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมที่ทำกันมาหรือผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนด พัฒนาการระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนการหลบหลีกการลงโทษ (punishment and obedience orientation) เป็นขั้นการปรับตัวตามการถูกลงโทษหรือการยอมทำตาม เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่ เด็กมีเหตุผลในการทำดี เพราะไม่อยากถูกลงโทษ โดยไม่ได้คำนึงถึงผู้อื่น

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนถือประโยชน์ของตน (individualism) เป็นขั้นที่ถือเอาผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ เด็กวัยนี้จะเลือกตัดสินใจในสิ่งที่คิดว่าถูก และเหมาะสมในทางจริยธรรม และการเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือพึงพอใจ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ในขั้นนี้พฤติกรรมที่พึงามถูกต้องตามเหตุผลของเด็กจะขึ้นอยู่กับรางวัลหรือผลตอบแทนที่จะได้รับจากการแสดงออกทางพฤติกรรมของตน

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (conventional level) เป็นระดับมีกฎเกณฑ์ทางสังคมตามกฎหมายและหลักศาสนา ซึ่งเป็นระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของวัยรุ่น อายุ 10 – 16 ปี บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับนี้ จะมีเหตุผลในการตัดสินใจว่าอะไรดีงามเกี่ยวข้องกับความเห็นชอบของผู้อื่นด้วย เด็กมีการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมมากขึ้น แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นตอนคล้อยตามผู้อื่น (mutual interpersonal normative morality) เป็นระดับการคล้อยตาม และกระทำตามความคาดหวังทางสังคมหรือได้รับการยอมรับของกลุ่ม ว่าเป็นคนดี เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ บุคคลที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำให้เขามีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม การทำความดีหรือไม่ดีจะคำนึงถึงเจตนาด้วย

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนทำตามระเบียบของสังคม (law and order orientation) เป็นระดับการปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายและระเบียบของสังคม ในขั้นนี้การกระทำที่ถูกต้องคือ

การทำตามหน้าที่ของตนที่ดีงาม ถูกต้อง โดยการรักษาระเบียบ กฎหมาย ประเพณี หรือกฎเกณฑ์ ของสังคม บุคคลที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมองสังคมอย่างเป็นระบบ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ต่อไป

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (*post conventional level*) เป็นระดับเลขกฎเกณฑ์ สังคม เป็นระดับที่พัฒนาการทางจริยธรรมที่มีวิจารณญาณอย่างมีหลักการที่เป็นลักษณะสากลนิยม ผู้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้จะมีการตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการคิด ตรึกตรอง ซึ้งใจตนเอง โดยไม่เข้าข้างตัวเอง หรือเห็นแก่ตัว พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นตอนทำตามสัญญาของสังคม (*social contract orientation*) เป็นการปรับตัวและปฏิบัติตามสัญญาของสังคม ผู้ที่มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ดีงามขึ้นอยู่กับ ระเบียบ ประเพณีและกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ มีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย เชื่อว่า กฎหมาย เป็นหลักยึดให้ทำดี และจำเป็นต้องปฏิบัติแม้จะขัดกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่

ขั้นที่ 6 ขั้นตอนยึดอุดมคติสากล (*universal principles underlying moral reasoning*) เป็นขั้นการยึดถือคุณธรรมที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากทั่วโลก และทุก สังคม ว่าถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นคุณธรรมสากล หรือหลักการจริยธรรมสากล

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนต้นอยู่ในระดับที่ 2 ระดับตาม กฎเกณฑ์ ซึ่งวัยรุ่นตอนต้นโดยทั่วไปจะแสดงพฤติกรรมจากความคาดหวังของสังคม ประเพณี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคมว่า เป็นคนดี การวิจัยครั้งนี้จึงนำพัฒนาการทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนต้นในระดับที่ 2 ไปใช้ร่วมใน การสร้าง และใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

การศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร ไม่ค่อยพบ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่พบงานวิจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรอยู่บ้าง ดังนี้

กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการ ของ บ้าน สถานศึกษาและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา ปริญญาตรี” พบว่า การสนับสนุนจากคนรอบข้างเป็นตัวทำนายที่สำคัญเป็นอันดับแรกใน การทำนายพฤติกรรมการทำตนให้น่าคบหา พฤติกรรมเสริมสร้างเพื่อน และพฤติกรรมป้องกัน เพื่อนจากสิ่งไม่ดี รองลงมาคือ การรับรู้ทัศนคติทางสังคม การยอมรับจากเพื่อน และการเห็น แบบอย่างจากบิดามารดา นอกจากนี้ กมลวรรณ สุวรรณโชติ (2548: 6-10) ยังกล่าวถึง พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ที่เป็นมิตรที่ดี หรือเพื่อนที่ดี มีพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

1) การทำตนให้น่าคบหา 2) การเสริมสร้างเพื่อน และ 3) การป้องกันเพื่อนจากสิ่งที่ไม่ดี

มนสภรณ์ วิฑูรเมธา (2543: 200-201) ศึกษาเรื่อง “ การพัฒนาระบบกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล” พบว่า ระบบกัลยาณมิตร ทำให้นักศึกษาผู้เป็นกัลยาณมิตร มีความรัก ความเอื้ออาทร เป็นมิตรกับผู้อื่น พัฒนาบุคลิกให้ยิ้มแย้ม ใจเย็น หนักแน่น อดทน รับฟัง พุทธิ คิทธิ และเห็นคุณค่าในตนเอง

ชุตติกาญจน์ เบญจพรวัฒนา (2547: 75-76) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลของการใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย” พบว่า คุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลังจากที่ได้รับกระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร มีคุณภาพสูงขึ้น

วิไลรัตน์ พุกยาภิรมย์ (2547: 65-66) ได้ศึกษาเรื่อง “ ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า บุคคลผู้ที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรจะเป็นผู้มีความรัก ความเอื้ออาทร เป็นมิตรกับผู้อื่น ยิ้มแย้ม ใจเย็น หนักแน่น อดทน รับฟัง พุทธิ คิทธิ และเห็นคุณค่าในตนเอง

สรุป มีงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษาปริญญาตรี การพัฒนาระบบกัลยาณมิตรของนักศึกษาพยาบาล ผลของการใช้กระบวนการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรที่มีต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย และ ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีการนำหลักธรรมกัลยาณมิตรไปใช้ในการพัฒนาค่อนข้างน้อย มีการพัฒนาความเป็นกัลยาณมิตรของบุคคลวัยรุ่นตอนปลายถึงวัยผู้ใหญ่บ้าง แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

3. การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

การประมวลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร พบว่า มีการพัฒนาได้ทั้งโดยวิธีธรรมชาติ โดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม และโดยการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรโดยวิธีธรรมชาติ

การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรโดยวิธีธรรมชาติ หมายถึง การที่บุคคลเจริญเติบโตขึ้นในครอบครัว สังคม และสภาพแวดล้อม โดยมีลักษณะพันธุกรรมติดตัวมา ก็จะมีพัฒนาการไปตามปัจจัยเหล่านั้นตามช่วงวัยของบุคคล ซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ

(2528: 3) กล่าวว่า “การอบรมเลี้ยงดูจากผู้ใกล้ชิดเด็กจะมีผลต่อเด็กทั้งทางคำพูด และการกระทำ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา และบุตร จะมีผลเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตและพฤติกรรม รวมทั้งการแสดงออกซึ่งคุณค่าต่อตนเอง และผู้อื่น” ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ พิกพ วังเงิน (2545: 1) ที่ว่า “มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นมนุษย์จะมีการแสดงพฤติกรรมที่ดี หรือ ไม่ดีส่วนหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อม จากการเลียนแบบจากผู้ใหญ่ จนเกิดเป็นความเคยชิน ขอมรับและปรับเป็นพฤติกรรมของตนเอง” นอกจากนี้ แบนคูรา (อ้างถึงใน นพมาศ อุ้งพระ (ธีรเวคิน) 2546: 388-389) กล่าวว่า “พฤติกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล พฤติกรรมสามารถสร้างได้โดยไม่ต้องอาศัยการเสริมแรงจากภายนอก แต่เกิดจากการดูตัวอย่าง การได้รับความรักจากพ่อแม่”

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า การพัฒนาพฤติกรรม ความเป็นกัลยาณมิตร โดยธรรมชาติ นั้น เกิดจากการเรียนรู้ โดยไม่ได้จัดกระทำขึ้น โดยการเห็นตัวแบบ การเลียนแบบจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เกิดจากความบังเอิญ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคล จนเกิดเป็นความเคยชิน มีการแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำ ๆ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัว

3.2 การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรโดยการจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม

การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร โดยการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องอยู่ในสาระการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสาระที่ถูกรับรองอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 148) ได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนสาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ จากคำสอน กิจกรรมหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ครูจัดให้นักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จนสามารถพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่ง จินตนา บัวเทียน (2550: 19) ได้ให้ความเห็นว่า วิธีดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่เห็นผลเร็วกว่าการพัฒนาโดยธรรมชาติ นอกจากนี้การวิจัยของสุชนชัย ปานเกลียว (2547: 66 - 69) เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท” ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยการอบรมให้ความรู้ กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน การจัดค่ายคุณธรรม และการเยี่ยมพบปะผู้ปกครองทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรนั้น สามารถพัฒนาได้โดย การจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม โดยเฉพาะในโรงเรียนซึ่งมีการเรียนการสอนเนื้อหา สาระเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

3.3 การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรโดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว

3.3.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

คอร์ทแมน, อาชบายและเดอรักราฟฟ์ (อ้างถึงใน สมร ทองดี และปราณี งามสุต 2545: 11) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า “เป็นมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่ จัดหรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนวแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ได้ปฏิบัติหรือ ได้มีส่วนร่วม เพื่อให้ ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนา สร้างเสริม ป้องกันปัญหาและแก้ปัญหาด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม”

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 24) ให้ความหมายของกิจกรรม แนะแนวว่า “เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่าง ระหว่างบุคคล สามารถค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของตน ส่งเสริมทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา การสร้างสัมพันธภาพที่ดี”

อังคณา เมตุลา (2546: 30) ให้ความหมายของ กิจกรรมแนะแนวว่า หมายถึง “มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติ หรือ ได้มีส่วน ร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเอง ตลอดจนป้องกัน หรือ แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม”

ภนิตา ภูโตนนา (2548: 13) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนว “เป็นกิจกรรมที่จัด ขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนรู้จัก เข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อมและสามารถพัฒนาและปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”

สรุป กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนา จิตและ/หรือพฤติกรรมด้านส่วนตัวและสังคมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น ให้เขาเป็นคนดี มีปัญหา และมีความสุข รู้จักและเข้าใจตนเอง เรียนรู้ที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อม รู้จักวิธีการที่จะเผชิญปัญหา ตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง สามารถวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตของตนเองได้ อย่างถูกต้องและปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างดี ด้วยประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆ

3.3.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว

กรมวิชาการ (2546: 24) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเองรักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้จากข้อมูล ข่าวสาร แหล่งเรียนรู้ทั้งด้านการศึกษาอาชีพ และส่วนตัว สังคม เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนเลือกแนวทางการศึกษา อาชีพ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ในอาชีพ และเจตคติที่ดีต่อ อาชีพสุจริต
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างวินัย คุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน
6. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

3.3.3 หลักการจัดกิจกรรมแนะแนว

กรมวิชาการ (2546: 24-25) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมแนะแนว มีหลักการดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการ ความสนใจ และธรรมชาติ ของผู้เรียน
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ต้องตอบสนองจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. จัดกิจกรรมเพื่อผู้เรียนทุกคน โดยครอบคลุมด้านการศึกษา การงาน และอาชีพ ชีวิตและสังคม
4. จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีอิสระในการคิด และตัดสินใจ
5. จัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ด้วยการปฏิบัติจนเกิดทักษะการเรียนรู้
6. ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยครูแนะแนวทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงและประสานงาน

3.3.4 ลักษณะของกิจกรรมแนะแนว

กรมวิชาการ (2546 : 25-26) กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมแนะแนว ซึ่งมีลักษณะสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสามารถและความสนใจของตนเอง
2. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวางแผนที่เหมาะสมกับตนเอง
3. เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ และค่านิยมที่ดี วินัย คุณธรรมรวมถึงจริยธรรม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข
4. เพิ่มพูนประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดี มีนิสัยรักการทำงาน
5. จัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ส่งเสริม พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. เป็นกิจกรรมที่ไม่เน้นเนื้อหาวิชาการแต่เน้นการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และบูรณาการให้สอดคล้องกับชีวิตจริง

3.3.5 เทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมแนะแนวควรใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ซึ่งจำเนียร ช่วงโชติ (2527: 118) ได้เสนอแนะเทคนิคในการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า “ควรจัดบรรยากาศให้เป็นกันเอง ให้นักเรียนรู้สึกอิสระ สบายใจในการแสดงออก มีการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกมากที่สุดทั้งในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความกล้าในการพูด ความรู้สึกที่ต้องการระบายออก เปิดโอกาส กระตุ้นและช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้แก้ปัญหาและปฏิบัติงานร่วมกันให้ได้มากที่สุด มีการมอบหมายความรับผิดชอบให้นักเรียนทำงานในกิจกรรมนั้นๆตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ ครูไม่ควรสอนโดยการพูดคนเดียวและให้นักเรียนจด ควรมีการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เรียนรู้หน้าที่ของตน มีการช่วยเหลือ เข้าใจกัน มีการนำเอาเทคนิคกระบวนการกลุ่ม รวมถึงการนำเกมทางจิตวิทยาเข้ามาประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข เรียนรู้เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนปลูกฝังนิสัย เจตคติ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจริยธรรมเข้าไปด้วย พร้อมทั้งนี้ครูแนะแนวควรมีการบันทึก รายละเอียดต่างๆของการสอนไว้ทุกครั้ง และครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้วย นอกจากนี้ พิชิต พันธุ์พิทยแพทย (2543: 156 - 160) ได้กล่าวถึงเทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนว ไว้ดังนี้

1) *การอภิปราย* คือ วิธีการที่มุ่งให้นักเรียนได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือพิจารณาหัวข้อที่กลุ่มสนใจร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบ หรือเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ได้ร่วมแก้ปัญหา และทำงานร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น

2) *การแสดงบทบาทสมมติ* คือ การแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เทียบเคียงกับสถานการณ์จริงตามที่ผู้แสดงบทบาทเข้าใจ เพื่อให้เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น โดยมีเหตุการณ์แวดล้อมอย่างไร จุดสำคัญอยู่ที่ต้องการให้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นปรากฏกับผู้ชม ราวกับว่าได้พบกับสถานการณ์นั้นด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจและนำมาอภิปรายได้อย่างถูกต้อง

3) *การศึกษากรณีตัวอย่าง* คือ การยกตัวอย่างเรื่องราวที่น่าสนใจที่สอดคล้องกับพฤติกรรมยุคธรรม มีประเด็นให้นักเรียนได้ฝึกคิด อภิปราย ถกเถียงกัน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

4) *การฝึกพฤติกรรม* เป็นวิธีการที่เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและฝึกปฏิบัติพฤติกรรมจริง

สรุปได้ว่า เทคนิคการจัดกิจกรรมแนะแนวที่นำมาใช้ในชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษากรณีตัวอย่าง และการฝึกพฤติกรรม

3.3.6 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว ได้มีผู้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวไว้หลากหลาย ซึ่งจะได้นำเสนอ ดังนี้

สายพิน ช่างไม้ (2544 : 11) ให้ความหมายของ ชุดการแนะแนว “ หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบ”

อังคณา เมศุลา (2546 : 31) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว คือ “เครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันเข้าอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายและขอบข่ายของการแนะแนว”

มยุรี วิสุตราศัย (2547 : 16) ได้สรุปความหมายของ ชุดกิจกรรมแนะแนวว่า หมายถึง “เครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา วัตถุประสงค์และ กิจกรรม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งจัดทำในลักษณะของสื่อประสม ประกอบด้วยคู่มือครู และ โปรแกรมกิจกรรม โดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น การอภิปราย กรณีตัวอย่าง การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง ตลอดจนการใช้สื่ออุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาหรือกิจกรรม”

สรุป ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่สร้างขึ้น
 อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลาย ๆ กิจกรรม รวมกันเป็นชุด มีเป้าหมาย
 เฉพาะเจาะจง เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3.3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรโดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร โดยการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยตรง แต่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 ดังผลงานวิจัยของ อัมพร แสงวิเชียร (2546: 66) เรื่อง “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว
 แบบบูรณาการที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกุศบาท
 ราษฎร์บำรุง จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนผู้ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว
 แบบบูรณาการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว
 แบบบูรณาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพิน สุขแจ่ม (2546: 63) ซึ่งได้ศึกษา “ผลของการใช้
 ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2545
 โรงเรียนศรีวิทย จังหวัดชุมพร” ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากทดลองนักเรียนที่ได้รับการใช้ชุด
 กิจกรรมแนะแนว มีการประหยัดมากกว่านักเรียนที่ได้รับการกิจกรรมแนะแนวปกติ อย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ฉันทิพย์ ปีเลย์ (2546: 68) ซึ่งได้ศึกษา “ผลของการ
 จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 1 โรงเรียนสามมุกคริสเตียนวิทยา จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัด
 กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ มีการปรับตัวกับเพื่อนดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ วัชรียา แจ่มใส (2552: 87) ซึ่งได้ศึกษา “ผลการใช้ชุด
 กิจกรรมแนะแนว เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเคารพนับถือผู้อื่นของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัย
 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเคารพนับถือผู้อื่น มี
 พฤติกรรมเคารพนับถือผู้อื่นสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนา
 พฤติกรรมเคารพนับถือผู้อื่น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรม
 ความเป็นกัลยาณมิตรดังกล่าว สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมแนะแนวสามารถใช้พัฒนานักเรียนให้มี
 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

4. ปัจจัยเชิงเหตุสมทบกับการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

ปัจจัยเชิงเหตุสมทบที่นำมาศึกษาเพิ่มเติมในครั้งนี้นำประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผล และภูมิหลังทางชีวิตสังคม ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้บุคคลมีพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตรแตกต่างกัน สารสำคัญมีดังนี้

4.1 การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผลกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528 : 3) กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูว่า “ หมายถึง การที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองได้อบรมสั่งสอนดูแลบุตรให้ความรักความอบอุ่น และพฤติกรรม การแสดงออก การปฏิบัติของพ่อแม่ หรือผู้ปกครองต่อบุตร ซึ่งเป็นด้านคำพูด และการกระทำเพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุตร สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคมและมีความสำคัญเป็นอันดับต้นในการทำหน้าที่ปลูกฝังบุคลิกภาพ นิสัยใจคอ ภาระงานทัศนคติต่างๆของสมาชิกในครอบครัวโดยผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู ทั้งการพูดและการกระทำโดยผู้ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ บิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดูอื่นๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็น โอกาสที่วัยรุ่นตอนต้นจะได้ดูแบบอย่างการกระทำ ของผู้เลี้ยงดูตน และโดยเฉพาะบิดา มารดา ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมากเท่าใด เด็กเมื่อรักและศรัทธาบิดามารดาที่จะเกิดการเลียนแบบและยอมรับเอาเอกลักษณ์นั้นๆมาเป็นของตนโดยไม่รู้ตัว”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพินทร์ ชุสม และงามตา วนิชทานนท์ (2528 : 3-15) ระบุว่า “การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบสังคมไทย มี 5 แบบ คือ (1) แบบรักสนับสนุน (2) แบบใช้เหตุผล (3) แบบลงโทษทางจิตหรือทางกาย (4) แบบควบคุมและ (5) แบบพึ่งตัวเองเร็ว” นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน(2549 : 5) ยังสรุปว่า “การอบรมเลี้ยงดู หรือการปกครองแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผล ผู้ที่อยู่ภายใต้การอบรมเลี้ยงดูหรือปกครองจะรับรู้ที่ผู้ปกครองรักและหวังดีต่อเขา ต้องการสนับสนุนช่วยเหลือเขา และใช้เหตุผลในการแสดงพฤติกรรมต่อเขา ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองจะรับรู้สาเหตุของการแสดงพฤติกรรมต่างๆของผู้ปกครอง รวมทั้งทำนายได้ว่าถ้าตนทำพฤติกรรมอะไรแล้ว จะทำให้ผู้ปกครองแสดงพฤติกรรมใด”

ชุตติกาญจน์ เบญจพรวัฒนา(2547 : 22-23) กล่าวว่า “การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นตอนต้นให้พัฒนาอย่างถูกต้องนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าบทบาทของผู้เลี้ยงดูมีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา หรือครู โดยเฉพาะมารดานั้นได้มีพุทธภาษิตว่า มารดา คือมิตรในเรือน”

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2549 : 21) ระบุว่า “มีงานวิจัยหลายเรื่องที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดวินัยและพฤติกรรมเบี่ยงเบนในนักเรียน เช่น สุพจน์ จักขุทิพย์ (2521) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดกฎระเบียบกระทรวงและถูกจับไปตักเตือนของนักเรียนชายในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยจะเป็นผู้ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิรดี จันทร์หอม (2535) ที่พบว่านักเรียนชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกำหนัดมากกว่านักเรียนชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก”

จากการศึกษารูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูจากแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528) ผู้วิจัยได้ใช้การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มาเป็นปัจจัยเชิงเหตุผลในการศึกษาครั้งนี้

ชั้นฉกรรจ์ ทาริธาร (2548: 56-59) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชุมพร” พบว่า นักเรียนที่มีความพร้อมสถานการณ์ทางสังคมสูง (การอบรมเลี้ยงดู) จะมีพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงกว่านักเรียนที่มีความพร้อมสถานการณ์ทางสังคมต่ำ และได้สร้างแบบวัดแบบมาตรฐานค่าจำนวน 15 ข้อ เพื่อใช้วัดการปฏิบัติจากพ่อแม่ ผู้วิจัย ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

4.2 ภูมิหลังทางชีวสังคมกับพฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร

การวิจัยครั้งนี้ นำภูมิหลังทางชีวสังคมของนักเรียนมาศึกษาพร้อมด้วย ได้แก่ เพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัว

4.2.1 เพศ หมายถึง ลักษณะที่บ่งบอกความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง

มังกร กุลวานิช (2537: 73) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยด้านชีวสังคมต่อคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียน” พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพศชายและเพศหญิง ของสังคมไทย แตกต่างกัน โดยในบุตรเพศหญิงจะมีการอบรมเลี้ยงดูที่เข้มงวดกว่าเพศชาย จึงทำให้มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน

สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น” พบว่านักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้นปี และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

สรุป เพศเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำเพศมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.2.2 ผลการเรียนรู้เฉลี่ย หมายถึง ระดับความสามารถในการเรียนรู้หรือสติปัญญาของบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม

ลักษณะเสด็จ ทองคำ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับ “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ผลปรากฏว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมวินัยในตนเองสูง คือนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมวินัยในตนเองสูง

อัมพร แสงวิเชียร (2546: 77) ศึกษา “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” พบว่านักเรียนที่สติปัญญาสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสติปัญญาต่ำ และนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีสติปัญญาต่ำ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่มีสติปัญญาสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานวลลออ แสงสุข (2544: บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษา “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง” พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่ำ

สรุปว่า ผลการเรียนรู้เฉลี่ยเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำผลการเรียนรู้เฉลี่ยของนักเรียนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.2.3 รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่ได้รับในหนึ่งเดือน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ รายได้สูงกับรายได้ต่ำ

อังคณา เมตุลา (254 6: 108) ศึกษา “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการ ที่มีต่อการรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์” ผลปรากฏว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวรายได้สูงมีการรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวรายได้ต่ำ นักเรียนจากครอบครัวรายได้สูงที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการ มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวรายได้ต่ำที่ไม่ได้รับการฝึก

อัจฉรา สุขารมณ (http://www.thaiedresearch.org) ทำการศึกษาเรื่อง “องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น” โดยเปรียบเทียบการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่นจำแนกตามภูมิหลังของครอบครัว และลักษณะทางชีวสังคมที่ต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะ เศรษฐกิจแตกต่างกัน มีความสามารถในการปรับตัวแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัว มีฐานะเศรษฐกิจระดับสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวดีกว่านักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะ เศรษฐกิจระดับต่ำ

สรุปว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น การวิจัยครั้งนี้จึงนำรายได้ของครอบครัวมาศึกษา เพิ่มเติมด้วย